

บทที่ 3

การพัฒนาอุตสาหกรรม และผลกระทบของโครงการ พัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกต่อชุมชน

3.1 การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย

แนวคิดเรื่องการพัฒนาอุตสาหกรรม (Industrial Development) หรือการนำประเทศก้าวไปสู่ประเทศอุตสาหกรรม (Industrialization) เป็นแนวคิดที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในประเทศกำลังพัฒนา เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาประเทศของตนเพื่อให้รายได้ของประชากรหรือของประเทศสูงขึ้น ประชาชนในชาติมีความอยู่ดีกินดีขึ้น ด้วยความคิดที่ว่าราคาสินค้าอุตสาหกรรมมีความแปรปรวนน้อยกว่าสินค้าพื้นฐานเช่นสินค้าเกษตรกรรมหรือเหมืองแร่ นอกจากนี้สินค้าอุตสาหกรรมยังทำให้สินค้าพื้นฐานมีมูลค่าสูงขึ้น สามารถเก็บรักษาได้ยาวนาน ตัวอย่างของประเทศในเอเชียที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาอุตสาหกรรมได้แก่ เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮองกง และสิงคโปร์ รูปแบบการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศทั้งสี่จึงกลายเป็นแบบอย่างสำหรับประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ที่ต้องการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศของตน

สาเหตุสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยหันมาพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศเนื่องจากในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นสินค้าอุตสาหกรรมซึ่งเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันเกิดขาดแคลนอย่างหนัก และในช่วงหลังสงครามได้เกิดภาวะสินค้าเกษตรกรรมราคาตกต่ำลงทำให้รายได้ของประเทศซึ่งพึ่งพาสินค้าเกษตรเป็นหลักต้องได้รับผลกระทบอย่างมาก ความคิดในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยเริ่มมีการกล่าวถึงตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2497 ซึ่งเริ่มมีพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม แต่ พ.ร.บ.ฉบับนี้ยังไม่มียกเว้นการส่งเสริมการลงทุนเท่าใดนัก จนกระทั่งปี พ.ศ. 2503 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรมฉบับใหม่ โดยดำเนินนโยบายในลักษณะที่รัฐบาลเป็นผู้ลงทุนและประกอบการผลิตสินค้าภาคอุตสาหกรรม

ต่อไปจะเป็นการกล่าวกว้าง ๆ ถึงวิวัฒนาการการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทยเพื่อให้ทราบถึงภาพรวมของการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทย

วิวัฒนาการการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย

การส่งเสริมอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า

นโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าเป็นแนวทางแรกที่รัฐบาลกำหนดไว้ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ และถือได้ว่า พ.ร.บ. ส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2503 เป็นจุดเริ่มต้นอย่างจริงจังของการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย สาระตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2503 นั้นได้กำหนดถึงการให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ แก่ผู้ที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนอย่างชัดเจน อีกทั้งมีการให้หลักประกันในการลงทุนด้วย นอกจากนี้ยังให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment หรือ BOI) เพื่อทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของรัฐในการส่งเสริมการลงทุนภาคเอกชนอีกด้วย ในปีถัดมา พ.ศ. 2504 ประเทศไทยเริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นเป็นครั้งแรกซึ่งเน้นถึงแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ ทำให้การดำเนินการของรัฐในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 (2504-2509) เป็นการสร้างโครงข่ายปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม อาทิ ระบบคมนาคมขนส่ง พลังงานไฟฟ้า และสาธารณูปการต่าง ๆ

การที่รัฐบาลมีวัตถุประสงค์เริ่มแรกในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาการอุตสาหกรรมของประเทศ เนื่องจากเหตุผลคือการมองว่ามีตลาดความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคในประเทศอยู่แล้ว อีกทั้งยังใช้เงินลงทุนไม่มากและใช้เทคโนโลยีไม่สูงจนเกินไป นอกจากนี้ยังหวังว่าจะช่วยลดการนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมจากต่างประเทศลง แต่หลังจากการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยเริ่มต้นมาได้ระยะหนึ่งแล้ว ประเทศไทยก็ได้ประสบกับปัญหาการขาดดุลการค้า และดุลการชำระเงินกับต่างประเทศ ภาวะดังกล่าวเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยจะอาศัยการพัฒนาด้วยอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าต่อไปได้อีกไม่นาน สาเหตุเนื่องจากตลาดการอุปโภคบริโภคในประเทศค่อนข้างเล็ก แต่ในการผลิตต้องนำเข้าวัตถุดิบ สินค้ากึ่งสำเร็จรูปและเครื่องจักรค่อนข้างมาก อีกทั้งอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าที่ได้รับการส่งเสริมไม่ได้ก่อให้เกิดการจ้างงานในประเทศเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามเมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 แม้ว่าการดำเนินงานพัฒนาอุตสาหกรรมไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร แต่ก็ได้ทำให้อุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อใช้ในประเทศขยายตัวสูงขึ้น

การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก

ในปี พ.ศ. 2506 ธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งมี ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นผู้ว่าการฯ ในขณะนั้น ได้กล่าวเตือนถึงผลจากการส่งเสริมอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าด้วยการจำกัดสินค้าเข้าว่า จะก่อให้เกิดอุตสาหกรรมที่มีต้นทุนการผลิตสูงและด้อยประสิทธิภาพ และเห็นว่ารัฐบาลควรส่งเสริมการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกให้มีปริมาณมาก คุณภาพดี รวมทั้งมีต้นทุนการผลิตต่ำ นอกจากธนาคารแห่งประเทศไทยแล้ว ธนาคารโลกและธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียก็ได้กล่าวเตือนประเทศไทยถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า โดยเห็นว่าอีกไม่นานการพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนนำเข้าจะถึงทางตัน ถ้าหากประเทศไทยเลือกพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าต่อไปอีกก็จะประสบปัญหาการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมชลอตัวลง เนื่องจากตลาดสำหรับอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้ามีขนาดเล็ก รวมทั้งความยากลำบากในการหาเงินตราต่างประเทศมาเพื่อลงทุนในอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า ในแง่ของเครื่องจักรอุปกรณ์และวัตถุดิบที่จำเป็นต้องนำเข้าจากต่างประเทศ (การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย, 2534: 31)

เมื่อตระหนักถึงข้อบกพร่องของแนวทางการพัฒนาที่ผ่านมา รัฐจึงหันมาเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) ซึ่งเริ่มกล่าวถึงการส่งเสริมการส่งออกเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดดุลการค้า และดุลการชำระเงิน การว่างงาน และเห็นว่าในกรณีของประเทศไทย การพัฒนาอุตสาหกรรมส่งออกควรมุ่งส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานมาก แทนที่จะพยายามพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าดังเดิม อย่างไรก็ตาม จังหวะในการเปลี่ยนจากการสนับสนุนอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้ามาเป็นอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกของประเทศไทยอยู่ในช่วงไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากในปี พ.ศ. 2516 ได้เกิดวิกฤติการณ์น้ำมันขึ้นเป็นครั้งแรก ส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจทั่วโลกตกอยู่ในภาวะชะงักงัน การค้าระหว่างประเทศมีแนวโน้มชลอตัวตามไปด้วย นอกจากปัจจัยภายนอกแล้วปัจจัยภายในเองก็มีส่วนทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมส่งออกของไทยค่อนข้างช้าเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอุตสาหกรรมใหม่ กล่าวคือในช่วงปี พ.ศ. 2516-2519 เป็นช่วงที่เสถียรภาพทางการเมืองของประเทศคลอนแคลน มีการเดินขบวนเรียกร้องประชาธิปไตย มีการเปลี่ยนรัฐบาลหลายครั้ง ทำให้นักลงทุนต่างชาติขาดความมั่นใจในการลงทุน

การดำเนินการตามนโยบายของรัฐในกรณีส่งเสริมอุตสาหกรรมนั้นเป็นเช่นเดียวกับประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ที่ต้องการจะมีอุตสาหกรรมพื้นฐานอยู่ในประเทศ ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) รัฐบาลพยายามหันมาส่งเสริมอุตสาหกรรมหนัก โดยตราพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน ฉบับปี พ.ศ. 2520 กำหนดให้ท้องที่จังหวัดทุกจังหวัดเป็นเขตส่งเสริม

การลงทุน กำหนดแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมว่ารัฐจะเข้าไปร่วมลงทุนกับภาคเอกชนใน อุตสาหกรรมพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม และเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศ เช่น อุตสาหกรรมเหล็ก อุตสาหกรรมนํ้า อุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่าแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 เป็นช่วงเวลาของการพยายามผลักดันการพัฒนาอุตสาหกรรม ครั้งใหญ่ของประเทศ มีการผ่านพระราชบัญญัติการนิคมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 มีผลให้ยกเลิก ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 399 โดยพระราชบัญญัติใหม่กำหนดให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นผู้บริหารและดำเนินงาน รวมทั้งการจัดหาที่ดินที่เหมาะสมเพื่อจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรม และเริ่มให้ ความสำคัญกับการกระจายอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาคซึ่งถือเป็นมาตรการสำคัญในการกระจายความเจริญ รายได้ และขยายการจ้างงานไปสู่ประชาชนในชนบท ตลอดจนแก้ไขปัญหาคอขวดของโรงงาน อุตสาหกรรมและบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคมต่าง ๆ ที่กระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพ ผลของนโยบาย ช่วงนี้ได้ทำให้เงินทุนจากต่างประเทศโดยเฉพาะญี่ปุ่นหลั่งไหลเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก

ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (2525-2529) รัฐได้เน้นการปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรม ที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเร่งรัดและส่งเสริมการส่งออกโดยการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐาน บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Sea Board) สาเหตุที่รัฐให้ความสำคัญกับการพัฒนา อุตสาหกรรมพื้นฐานเนื่องจากวัตถุประสงค์ของการลงทุนของประเทศที่พัฒนาแล้วเช่น ญี่ปุ่น และ ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เช่น ไต้หวัน เกาหลีใต้ และสิงคโปร์ที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยต้องการใช้ ประเทศไทยเป็นฐานการผลิตเพื่อแข่งขันในตลาดโลก โดยนักลงทุนจากประเทศดังกล่าวเข้ามาร่วมลงทุน กับไทยเพื่อผลิตสินค้าส่งออกที่ใช้เทคโนโลยีการผลิตขั้นสูง ช่วงนี้อุตสาหกรรมมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาความไม่พอเพียงของสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน รัฐจึงมีนโยบายส่งเสริมให้ เอกชนเข้ามา มีบทบาทในส่วนที่รัฐไม่สามารถจัดหาให้ได้ทันตามความต้องการ ทำให้ผู้ประกอบการ ทางด้านอุตสาหกรรมได้รับการสนับสนุนส่งเสริมการลงทุนเป็นจำนวนมาก

การพัฒนาอุตสาหกรรมในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 และฉบับที่ 7 รัฐให้ความสำคัญกับการ พัฒนาอุตสาหกรรมทั่วไปและอุตสาหกรรมเป้าหมาย โดยเน้นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ การผลิตในภูมิภาคและการสร้างงาน อาทิ อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร อุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรมยางและผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรมสิ่งทอ) อุตสาหกรรม วิศวกรรม อุตสาหกรรมขนาดย่อมและอุตสาหกรรมในภูมิภาคซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่ารัฐได้หันมาสนใจ เป้าหมายการพัฒนาอุตสาหกรรมในมิติของพื้นที่มากขึ้นในลักษณะที่เรียกว่า "เขตเศรษฐกิจใหม่" อาทิ บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกและภาคใต้ โดยรัฐทำหน้าที่จัดหาบริการพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อเป็นการ ส่งเสริมให้เอกชนไปลงทุน

โดยสรุปแล้วกล่าวได้ว่าหลังจากที่ประเทศไทยประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจไปเป็นแบบอุตสาหกรรมมากขึ้น การพัฒนาอุตสาหกรรมเริ่มก่อตัวมาจากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้ามาเป็นการผลิตเพื่อส่งออก จากการผลิตที่ใช้แต่แรงงานและเทคโนโลยีระดับต่ำมาเป็นการผลิตสินค้าที่ใช้ทุนและเทคโนโลยีสูงขึ้น ได้เริ่มส่งผลอย่างจริงจังเมื่อรายได้จากการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม กลายมาเป็นรายได้ส่วนใหญ่ของประเทศมากกว่ารายได้จากภาคเกษตรกรรม และนับวันจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ มีการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม ประเทศไทยมีการติดต่อกับต่างประเทศเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม และจำนวนแรงงานที่เข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรม และบริการที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันกล่าวได้ว่า ประเทศไทยกำลังอยู่ในระหว่างการเปลี่ยนไปสู่ประเทศอุตสาหกรรม โดยมุ่งเน้นนโยบายเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมากขึ้น และเน้นนโยบายการค้าที่มุ่งสู่ภายนอกเพื่อแข่งขันในเวทีการค้าของโลก

สรุปลำดับวิวัฒนาการการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทย ตั้งแต่ พ.ศ.2497-ปัจจุบัน

พ.ศ. 2497	ตรา พ.ร.บ.ส่งเสริมอุตสาหกรรม
พ.ศ. 2503	พ.ร.บ.อุตสาหกรรมฉบับใหม่ ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม
พ.ศ. 2504-2509	เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรก
(แผนฯ 1)	เน้นการส่งเสริมการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า มีการสร้างโครงข่ายพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรม
พ.ศ. 2510-2514	แนวการพัฒนาเศรษฐกิจยังคงเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า
พ.ศ. 2515-2519	เปลี่ยนจากแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้ามาเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกมากขึ้น และมีนโยบายกระจายอุตสาหกรรมสู่ส่วนภูมิภาค โดยมีการแก้ไขกฎหมาย ส่งเสริมการลงทุนเพื่อให้สิทธิประโยชน์แก่อุตสาหกรรมส่งออกเพิ่มขึ้น แต่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะมีวิกฤติการณ์น้ำมัน (พ.ศ. 2516) และความไม่สงบทางการเมืองในประเทศ (พ.ศ. 2516, 2519) ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมต้องสะดุดเป็นระยะ ๆ
พ.ศ. 2520-2524	ส่งเสริมอุตสาหกรรมหนักโดยตรา พ.ร.บ.ส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520
(แผนฯ 4)	กำหนดให้ท้องที่ทุกจังหวัดเป็นเขตส่งเสริมการลงทุน และมี พ.ร.บ.การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 เพื่อรับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรม

- พ.ศ. 2525-2529 เร่งรัดและส่งเสริมการส่งออกโดยการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐาน
(แผนฯ 5) เกิดโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก
- พ.ศ. 2530-2539 ภาคอุตสาหกรรมยังคงขยายตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ และเน้นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ การผลิตและการสร้างงานในส่วนภูมิภาคในลักษณะที่เรียกว่า "เขตเศรษฐกิจใหม่"

3.2 นโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัดคือ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง โครงการดังกล่าวเป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจตามนโยบายหลักของแผนพัฒนาฉบับที่ 5 เป็นแผนยุทธศาสตร์แบบผสมผสานภาครัฐและภาคเอกชน โดยภาครัฐเป็นผู้นำทางการลงทุนด้านสาธารณูปโภค และอุตสาหกรรมหลักขั้นพื้นฐาน และเอกชนลงทุนในอุตสาหกรรมต่อเนื่อง โดยมีระยะเวลาของแผนงาน 20 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2524-2543 โครงการฯ นี้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายรัฐในการพัฒนาประเทศให้ก้าวสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Country : NIC) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐานที่เป็นอุตสาหกรรมหลักขึ้นภายในประเทศ เพื่อให้พื้นฐานทางด้านอุตสาหกรรมของประเทศแข็งแกร่งที่จะรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมในขั้นตอนที่สูงขึ้น

แนวนโยบายการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกนั้น ผู้วางแผนมองว่าจำเป็นต้องอาศัยกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจเป็นตัวนำการพัฒนา โดยรัฐเป็นผู้ริเริ่มแผนงานนี้ และเป็นผู้ลงทุนล่วงหน้าด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหลัก เพื่อสร้างโอกาสการลงทุนของภาคเอกชนในด้านอุตสาหกรรม และในการพัฒนาพื้นที่จะต้องมีการประสานเข้ากับมาตรการด้านการวางผังเมือง มาตรการด้านการควบคุมสภาวะสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาแหล่งชุมชน พร้อมบริการสังคมต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล สถานีตำรวจ ตลาด ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย เพื่อสร้างแหล่งชุมชนและเมืองใหม่โดยมีมาตรฐานเทียบเท่ากรุงเทพมหานคร ที่จะให้คนสามารถนำครอบครัวไปอยู่อาศัยได้

โครงการฯ มีเป้าหมายการพัฒนาให้พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นศูนย์กลางความเจริญแห่งใหม่ และต้องการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมให้ไปตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคอย่างเป็นระบบ โดยพัฒนาให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมหลักและอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ ให้มีความสมบูรณ์ในตัวเอง และเป็นการเสนอทางเลือกแหล่งที่ตั้งให้กับอุตสาหกรรมใหม่ในอนาคต โดยไม่ต้องมาอยู่บริเวณกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้จะเป็นการช่วยชลอการเติบโตและบรรเทาความแออัดของกรุงเทพมหานครลงได้ โดยที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกจะกลายเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมใหม่ และแหล่งสร้างงานที่สำคัญของประเทศอีกแห่งหนึ่ง นอกจากนั้นมีเป้าหมายที่จะทำ

ชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นประตูทางออกให้กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือในอินทึ่จะส่งสินค้าออกไปจำหน่ายต่างประเทศ โดยไม่ต้องผ่านกรุงเทพมหานครอีกต่อไป

สำหรับแผนงานในการพัฒนานี้ประกอบด้วยแผนงาน 3 ด้านใหญ่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก, 2528: 8-9) คือ

1. การจัดระบบบริการโครงสร้างพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงเช่น ถนน ไฟฟ้า รถไฟ ฯลฯ

2. การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม ประกอบด้วย

2.1 อุตสาหกรรมหลักบริเวณมาตาพูด ได้แก่ โรงแยกก๊าซธรรมชาติ ปุ๋ยเคมี ปิโตรเคมี ไซดาแอช และอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ

2.2 อุตสาหกรรมเบาและเขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกบริเวณแหลมฉบัง ได้แก่ การแปรรูปอาหารสัตว์ อิเล็กทรอนิกส์ การแปรรูปยางของเล่น เครื่องกีฬา อุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ และอุตสาหกรรมอื่น ซึ่งในระยะต่อมามีการปรับแผนให้มีอุตสาหกรรมหนักที่แหลมฉบังด้วย

2.3 อุตสาหกรรมใหญ่อื่น ๆ ที่ภาคเอกชนแสดงความสนใจลงทุนในบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก เช่น อู่ซ่อมเรือ โรงงานประกอบแท่นเจาะสำรวจในทะเล ฯลฯ

3. การพัฒนาชุมชนและบริการสังคม เพื่อรองรับแรงงานอุตสาหกรรมที่จะเพิ่มขึ้น ตลอดทั้งประชากรในท้องถิ่นเดิมให้สามารถตั้งถิ่นฐานและที่ทำมาหากินได้อย่างถาวร ได้แก่ การพัฒนาพื้นที่อยู่อาศัย ด้านสถานศึกษา ด้านสาธารณสุขและบริการสังคมด้านต่าง ๆ

จากแผนงานในการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งวางแผนนโยบายจากภาครัฐบาล ประกอบกับ การประสานงาน และการร่วมมือของภาคเอกชนในเรื่องนี้ จึงมีการคาดการณ์ว่าในการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกจะก่อให้เกิดผลคือ

1. มีการจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อมในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น
2. อุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สามารถทดแทนอุตสาหกรรมนำเข้าเป็นส่วนใหญ่ และคาดว่าจะประหยัดเงินตราต่างประเทศได้
3. ชุมชนต่าง ๆ จะได้รับการพัฒนาได้แก่

- 3.1 จังหวัดชลบุรี จะเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคที่ทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในเชิงธุรกิจการค้า และการบริหารงานภาครัฐบาล
- 3.2 แหลมฉบัง จะเป็นเมืองท่าสมัยใหม่ของประเทศ พัทยา จะเป็นเมืองท่องเที่ยวควบคู่กัน เป็นศูนย์พาณิชย์และธุรกิจการค้า
- 3.3 มาบตาพุด จะเป็นเมืองอุตสาหกรรมสมัยใหม่ของประเทศ
- 3.4 จังหวัดระยอง จะเป็นศูนย์บริการและฐานการศึกษาและการวิจัยด้านเทคโนโลยี

3.3 ผลกระทบการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดต่อชุมชนหนองแฟบ

จากการมีโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกทำให้เกิดนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดขึ้น ซึ่งได้ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในชุมชนหนองแฟบในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรมไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม

กล่าวได้ว่าการเกิดนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนมากที่สุดคือ ด้านโครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดจากระบบเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรมไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม โดยก่อนหน้านั้นกล่าวได้ว่าระบบอุตสาหกรรมได้เข้ามาอยู่ในเขตตำบลมาบตาพุดเป็นเวลาหลายสิบปี แต่เป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการเกษตร เช่น โรงไม้มันสำปะหลัง ทำให้การผลิตของทั้งสองภาคคือ ภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันเพราะเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบทางการเกษตร ทำให้ชาวบ้านยังคงอยู่ในวิถีชีวิตและแบบแผนการผลิตภาคเกษตรกรรม

แต่หลังจากการดำเนินโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกซึ่งเป็นนโยบายของรัฐในการมุ่งการผลิตแบบอุตสาหกรรมของประเทศ และกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาค โดยการพัฒนาอุตสาหกรรมในเขตมาบตาพุดซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นวัตถุดิบ กระบวนการผลิตเป็นการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง กระบวนการผลิตต้องใช้ผู้มีความชำนาญเฉพาะ เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการผลิตภาคเกษตรกรรม จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างระบบเศรษฐกิจของชุมชนอย่างมาก

ผลกระทบของการเกิดนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดในด้านของการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมของชุมชนหนองแปบ เป็นลักษณะของการปรับตัวด้านอาชีพเข้าสู่ภาคบริการที่เกี่ยวข้องกับภาคอุตสาหกรรม ด้วยเหตุผลที่ว่าชาวบ้านหนองแปบในวัยแรงงานส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และไม่มีทักษะความรู้ความชำนาญในงานด้านอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นช่างเชื่อมเหล็ก ช่างไฟฟ้า ฯลฯ จึงไม่สามารถเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมได้ หรือถ้าเป็นในส่วนของงานที่ไม่ต้องการทักษะก็เป็นเพียงแรงงานในระดับกรรมกร ซึ่งชาวบ้านมองว่าเป็นการขายแรงงานในระดับล่าง ชาวบ้านจึงไม่ให้ความสนใจ และปรับตัวไปแสวงหาความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพอื่น เช่น ค้าขาย เลี้ยงตะพาบ และทำสวนผลไม้ เป็นต้น

ฉะนั้นการเกิดอุตสาหกรรมในพื้นที่นี้เป็นการส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานจากภาคเกษตรเป็นภาคอุตสาหกรรมโดยตรง แต่ไม่ได้มีผลกระทบต่อแรงงานภาคเกษตรเดิมในชุมชน เพราะชาวบ้านไม่มีคุณสมบัติตามความต้องการแรงงานของอุตสาหกรรมนี้ ส่วนงานที่ใช่แรงงาน ชาวบ้านก็มองว่าเป็นงานต่ำระดับ

ผลกระทบสำคัญอีกประการหนึ่งของการเกิดนิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อโครงสร้างเศรษฐกิจในชุมชน เกิดจากการที่ชุมชนหนองแปบมีพื้นที่ติดกับเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ส่งผลให้ราคาที่ดินบริเวณหนองแปบมีราคาสูงขึ้นหลายเท่าตัว เพราะที่ดินก็เป็นปัจจัยสำคัญในธุรกิจอุตสาหกรรมเช่นกัน ชาวบ้านมองว่าไม่คุ้มกับการใช้ที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูก ประกอบกับความไม่นิยมในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นงานที่เหนื่อย ลำบาก และมีรายได้ไม่แน่นอน เมื่อเทียบกับงานในภาคอุตสาหกรรมจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านขายที่ดินที่เคยทำการเกษตร อาชีพทำไร่มันได้หมดไปจากชุมชนหนองแปบเมื่อประมาณ พ.ศ. 2531 กล่าวได้ว่าระบบเศรษฐกิจของชุมชนในปัจจุบันเป็นระบบเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม

ลักษณะการปรับตัวด้านอาชีพ

การขายที่ดินที่เคยทำการเพาะปลูกไปแล้วหมายถึงการไม่มีปัจจัยการผลิตของภาคเกษตรกรรม ทำให้การดำเนินชีวิตที่อยู่ในแบบแผนเกษตรกรรมของชาวบ้านสิ้นสุดลง ชาวบ้านไม่ต้องจับจอบเสียม ตื่นแต่เช้าตรู่เพื่อทำงานในไร่อีกต่อไป จึงมีการเริ่มมองหาอาชีพใหม่ซึ่งมีปัจจัยการผลิตแบบใหม่คือเงิน การหันมาประกอบอาชีพภาคบริการจึงเป็นหนทางของการปรับตัวตามสถานการณ์ที่ชาวบ้านนิยมทำกันเป็นจำนวนมาก เพราะผลจากการที่ชุมชนอยู่ใกล้นิคมอุตสาหกรรมอันเป็นแหล่งงานภาคอุตสาหกรรม ซึ่งได้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ความต้องการที่อยู่อาศัย สินค้า

อุปโภคบริโภคของแรงงานเหล่านั้น ทำให้ชาวชุมชนหันมาประกอบอาชีพงานบริการที่เกี่ยวข้อง เช่น ค้าขาย บริการบ้านให้เช่า โดยอาชีพค้าขายมีจำนวนมากที่สุด ภายในชุมชนหนองแปบจึงมีกิจการร้านค้าย่อยต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างมากมาย การที่ชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพภาคบริการทำให้ชาวบ้านมีรายได้สูงขึ้นกว่าการทำการเกษตร แต่ค่าครองชีพในพื้นที่ก็สูงขึ้นด้วยเช่นกัน เนื่องจากสิ่งอุปโภคบริโภคและการบริการต่าง ๆ ทุกอย่างในชีวิตประจำวันต้องอาศัยการซื้อด้วยเงิน

อาชีพของชาวบ้านที่เกิดขึ้นหลังจากการมีนิคมอุตสาหกรรมมีดังนี้

- กิจการบ้านให้เช่า

เมื่อมีการเคลื่อนย้ายของแรงงานเข้าสู่นิคมอุตสาหกรรม สิ่งที่เป็นความต้องการลำดับแรกของแรงงานเหล่านี้คือที่อยู่อาศัย กลุ่มแรงงานที่เข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนหนองแปบส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนงานระดับล่างซึ่งมีรายได้น้อยและเป็นผู้ย้ายถิ่นชั่วคราว ที่อยู่อาศัยของแรงงานเหล่านี้แบ่งเป็น 2 ประเภทคือนายจ้างจัดที่พักให้ซึ่งเรียกว่าแคมป์คนงาน และบางส่วนที่นายจ้างไม่ได้จัดให้ ทำให้คนงานต้องหาเช่าที่อยู่กันเอง บ้านเช่าสำหรับคนงานจึงเป็นที่ต้องการมาก ชาวชุมชนบางคนที่ยังคงมีที่ดินเหลืออยู่นอกจากการอยู่อาศัยและพอมีเงินทุน จึงลงทุนปลูกบ้านให้เช่าซึ่งเป็นกิจการที่มีรายได้ดี ราคาห้องเช่าหรือบ้านเช่าอยู่ระหว่าง 1,500-2,500 บาท

ในส่วนภาครัฐโดยการเคหะแห่งชาติได้จัดทำโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับแรงงานของโครงการของนิคมอุตสาหกรรมมาตาพุดเช่นกัน ด้วยคาดการณ์ว่าในการพัฒนาอุตสาหกรรมนั้นจะเกิดการจ้างแรงงานมาก ทั้งแรงงานภายในท้องถิ่นและการอพยพของแรงงานจากต่างถิ่นจึงจำเป็นต้องสร้างแหล่งที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับแรงงานเหล่านั้น โดยมีการกำหนดลักษณะที่อยู่อาศัยและการครอบครองที่อยู่อาศัยตามกลุ่มแรงงานระดับต่าง ๆ ที่ตั้งโครงการที่อยู่อาศัยของการเคหะนี้อยู่บริเวณเมืองใหม่มาตาพุดซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนหนองแปบประมาณ 5 กิโลเมตร ลักษณะเป็นแฟลตให้เช่าและเช่าซื้อ แต่แรงงานไม่นิยมไปอยู่อาศัยเนื่องจากลักษณะของแฟลตเป็นการพักอาศัยในห้องดับแคบและอึดอัด ประกอบกับไม่สะดวกในการประกอบอาหารและมีราคาแพงกว่า จึงทำให้แรงงานอพยพเหล่านี้นิยมมาหาบ้านเช่าในชุมชนหนองแปบ

- กิจการค้าขาย

เมื่อแรงงานต่างถิ่นเข้ามาอยู่ในชุมชนแล้ว ความต้องการสิ่งของอุปโภคบริโภคย่อมตามมา ชาวบ้านจึงเปิดร้านค้าทั้งการขายของสด ของแห้ง อาหาร น้ำมันรถ ของใช้จำเป็น เพื่อบริการแก่แรงงานเหล่านี้

การที่ชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพภาคบริการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม อาจเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาแบบไม่เป็นทางการนอกระบบ เป็นลักษณะธุรกิจบริการเพื่อหารายได้ โดยการเกิดขึ้นของอาชีพเหล่านี้เป็นผลพวงมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม การเกิดของอุตสาหกรรมไม่ได้ทำให้ชาวบ้านหนองแฟบเข้าสู่แรงงานในระบบอุตสาหกรรมดังเหตุผลที่กล่าวข้างต้น แต่การเข้าสู่วิถีการผลิตแบบอุตสาหกรรมในระบบได้เริ่มเกิดในรุ่นลูกหลานที่ได้รับการศึกษาตามระบบการศึกษาศึกษาสมัยใหม่ซึ่งจะมีจำนวนมากขึ้นในอนาคต

ความเหลื่อมล้ำทางฐานะเศรษฐกิจ

การขายที่ดินได้ทำให้เกิดความแตกต่างทางฐานะเศรษฐกิจระหว่างชาวบ้านที่ขายที่ได้ในจำนวนเงินต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อความแตกต่างทางฐานะเศรษฐกิจคือผู้ที่ขายที่ดินในช่วงแรกนั้นจะได้จำนวนเงินไม่มากนัก บางรายก็ใช้หมดไปอย่างรวดเร็ว แต่การขายในช่วงหลังโดยเฉพาะผู้ที่มีที่ดินติดทะเลได้สร้างความร่ำรวยให้กับชาวบ้านหลายครัวเรือนทำให้เปลี่ยนสภาพจากเดิมที่เป็นเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินประกอบอาชีพเพียงพอกินไปวันหนึ่ง ๆ มาเป็นเศรษฐีที่มีเงินหลายสิบล้านบาท ก่อให้เกิดความแตกต่างทางฐานะเศรษฐกิจในหมู่ชาวบ้านที่เดิมเคยมีฐานะความเป็นอยู่ใกล้เคียงกัน และส่งผลต่อเนื่องไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ห่างเหินมากขึ้นด้วย ดังกรณีของนายสุขซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่เคยขายที่ดินได้เงินเป็นจำนวนหลายล้านบาทและได้ใช้เงินไปหมดแล้ว ปัจจุบันนายสุขอาศัยอยู่กับลูกสาวซึ่งประกอบอาชีพขายอาหาร จากสภาพบ้านสังเกตได้ว่า ครอบครัวของนายสุขอยู่ในฐานะที่ไม่ดีนัก เมื่อถามถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน นายสุขให้ข้อมูลว่า “แต่ก่อนคนหนองแฟบไปมาหาสู่กันดี แต่เดี๋ยวนี้ต่างคนต่างอยู่มากขึ้น คนมีเงินเขาก็ไม่ยอมมาสูงส่งกับคนจนอย่างเรา เพราะเราไปช่วยเหลืออะไรเค้าไม่ได้”

สภาพการถือครองที่ดินและแบบแผนการใช้ที่ดิน

จากการที่ดินมีราคาสูงขึ้นอีกทั้งชาวบ้านกลัวการถูกเวนคืนที่ดินเมื่อเริ่มมีชาวการตั้งนิคมอุตสาหกรรมทำให้ชาวบ้านเกือบทุกครัวเรือนขายที่ดินทำกิน บางส่วนอพยพออกจากชุมชนไปหาที่ทำกิน

ใหม่ ส่วนที่ยังคงต้องการอาศัยในชุมชนก็พากันมาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมถนนเพื่อความสะดวกในการคมนาคมระหว่างชุมชนและนอกชุมชน หรือในเรื่องของทำเลในการประกอบอาชีพ เช่น นางสาวรัตนา เล่าว่า “แต่ก่อนบ้านเดิมอาศัยอยู่ลึกเข้าไปในไร่ แต่เมื่อชายที่ดิฉันนั้นไปจึงมาซื้อที่ดินจำนวน 100 ตารางวา เพื่อสร้างบ้านใหม่ เพราะแม่มีแผนอยู่แล้วว่าอยากเปิดร้านขายของ” การซื้อที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ หรือการขายที่ทำกินแล้วเหลือเฉพาะที่อยู่อาศัย ทำให้สภาพการถือครองที่ดินของแต่ละครอบครัวมีขนาดเล็กลงประมาณ 50-100 ตารางวาเป็นส่วนใหญ่ แบบแผนการใช้ที่ดินจึงเปลี่ยนแปลงไปจากการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรเป็นการใช้ที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายและใช้เป็นที่อยู่อาศัย

ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางชุมชน

- การย้ายถิ่นออกจากชุมชน

ก่อนมีนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ชุมชนหนองแปบไม่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานออกนอกหมู่บ้านหรือขายแรงงานนอกท้องถิ่น ถึงแม้ว่าการทำไร่มันจะให้ผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่านักก็ตาม ชาวบ้านให้เหตุผลว่าถึงอย่างไรอยู่ในชุมชนก็ยังคงมีงานในไร่ให้ทำ ซึ่งตนมีความชำนาญในวิธีการผลิตทางการเกษตรอยู่แล้ว อีกทั้งงานทำไร่เป็นงานอิสระไม่ต้องเป็นลูกน้องใคร ชาวบ้านมีความพอใจในระดับหนึ่งกับสภาพการทำกินและการได้อยู่อาศัยในท้องถิ่น

การย้ายถิ่นออกจากชุมชนเริ่มขึ้นช่วงที่มีการเตรียมการตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ลักษณะการย้ายถิ่นเป็นการย้ายถิ่นแบบถาวรเนื่องจากการขายที่ดิน ผู้ที่ย้ายถิ่นออกจะเป็นผู้ที่ขายที่ดินไปแล้ว และต้องการยึดอาชีพเกษตรกรรมเช่นเดิม จึงต้องแสวงหาที่ทำเกษตรผืนใหม่ การย้ายถิ่นออกมีมากที่สุดในช่วง พ.ศ. 2525-2528 ประมาณได้ว่ามีครอบครัวที่ย้ายออกอยู่ในช่วง 30-50 ครอบครัว หลังจากนั้นก็มีเป็นระยะ ๆ สำหรับชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนขณะนี้ยังมีที่ดินนอกเหนือจากที่อยู่อาศัยแล้ว ทุกรายมีความคาดหวังที่จะขายที่ดินในราคาที่ดินตั้งไว้แล้วย้ายไปอยู่ที่อื่น การย้ายถิ่นออกจากชุมชนส่วนมากได้วางแผนที่อยู่อาศัยใหม่ที่จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากที่ดินในจังหวัดจันทบุรีมีราคาต่ำกว่าสามารถซื้อได้เป็นจำนวนมาก พื้นที่ดินยังอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตร ซึ่งผู้ซื้อที่ดินอาจปลูกผลไม้หรือทำสวนยาง และหลายรายก็ไปซื้อที่ดินเตรียมไว้แล้ว

- การย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในชุมชน

ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาในชุมชนหนองแพ้งเนื่องจากการเกิดนิคมอุตสาหกรรมเป็นแรงงานระดับล่าง โดยในระยะแรกของการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นระยะการก่อสร้างด้านโครงสร้างพื้นฐานและโรงงาน อุตสาหกรรม ทำให้มีแรงงานอพยพเข้าสู่แหล่งการจ้างเข้ามาอยู่ในบริเวณนี้เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่ เป็นคนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือจนทำให้ในชุมชนหนองแพ้งเกิด "ตลาดลาว" ขึ้นเป็นแหล่งการ ซื้อขายสินค้าอุปโภคบริโภค ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มักเป็นคนวัยหนุ่มสาว อายุช่วง 20-40 ปี โดยสูงสุดอยู่ในช่วงอายุ 20-25 ปี เรียกได้ว่าเป็นคนวัยทำงาน เหตุผลที่ย้ายถิ่นเข้ามาเนื่องด้วยเหตุผลเชิงเศรษฐกิจคือ ต้องการมีงานทำ ค่าจ้างแรงงานที่ดี รวมทั้งความต้องการชีวิตที่ใกล้ชิดกับความทันสมัยแต่ไม่ได้ตั้งใจที่จะอยู่อย่างถาวร เพราะเมื่องานหมดก็จะย้ายตามเจ้าของบริษัทแรงงานหรือแหล่งว่าจ้างแห่งใหม่

การย้ายถิ่นเข้าของแรงงานสู่ชุมชนหนองแพ้งส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบต่อ ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ผลกระทบทางบวกคือ ความต้องการที่อยู่อาศัยและสิ่งอุปโภคบริโภคของ แรงงานนั้นเป็นปัจจัยสำคัญของการประกอบอาชีพด้านบริการของชาวบ้าน ยังมีผู้คนย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ใน ชุมชนมากเท่าใดก็ยิ่งทำให้การค้าขายของชาวบ้านหรือเศรษฐกิจของชุมชนดีมากขึ้นเท่านั้น เพราะทำให้ เกิดการจับจ่ายใช้สอย มีเงินหมุนเวียนเข้ามาอยู่ในชุมชน

ผลกระทบด้านลบคือ การอพยพของแรงงานต่างถิ่นเข้ามาในพื้นที่ ทำให้เกิดลักษณะที่ชาวบ้าน เรียกว่า "ร้อยพ่อพันแม่" ชุมชนหนองแพ้งกลายเป็นแหล่งบ้านเช่าราคาถูก เป็นที่อยู่อาศัยอย่างหนาแน่น ของแรงงานไร้ฝีมือรายได้น้อยเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งทำให้ชาวบ้านดั้งเดิมไม่ค่อยพอใจกับสภาพที่เปลี่ยนไป โดยมองว่าแรงงานเคลื่อนย้ายเหล่านี้โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานที่พักอาศัยอยู่ตามแคมป์คนงานที่บริษัท จัดหาให้ นั้นไม่ค่อยมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย คนงานกินเหล้าเมายาก่อให้เกิดเสียงดัง และการ ทะเลาะวิวาทเป็นเหตุของความไม่สงบในชุมชน เป็นแหล่งยาเสพติด ในด้านสภาพแวดล้อมมีการทิ้งขยะ เกลื่อนกกลาง ไม่ค่อยรักษาความสะอาด อีกทั้งยังมีเรื่องของการลักเล็กขโมยน้อยซึ่งชาวบ้านเล่าว่าต้อง มีความรอบคอบมากขึ้นในการเก็บรักษาข้าวของเครื่องใช้เป็นลักษณะ "ผลอไม่ได้"

ในส่วนของทางรัฐ การเคลื่อนย้ายแรงงานของประชากรนอกท้องถิ่นทำให้เกิดปัญหาการ ตั้งถิ่นฐานของคนเหล่านั้น เช่น การย้ายเข้าออกไม่ถูกต้องตามกฎหมายทะเบียนราษฎร์ ทำให้ไม่ทราบ ตัวเลขความหนาแน่นของประชากรที่แท้จริง เจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่นผู้หนึ่งกล่าวว่า สาเหตุดังกล่าว ทำให้ไม่สามารถทราบถึงข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนงานด้านแรงงานหรือ สวัสดิการต่าง ๆ ได้

ความสัมพันธ์ในชุมชน

เดิมประชาชนในพื้นที่อยู่กันอย่างค่อนข้างสงบเรียบง่ายแบบสังคมเครือญาติ เชื้อเพื่อ พี่พว อาศัยซึ่งกันและกัน หลังจากชาวบ้านบางส่วนขายที่ดินแล้วไปหาแหล่งที่อยู่และประกอบอาชีพแหล่งใหม่ ประกอบกับมีแรงงานจากต่างถิ่นอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นแรงงานในนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุด จึงทำให้ความเป็นชุมชนแบบดั้งเดิมค่อย ๆ หายไป ในทางกายภาพชุมชนเดิมมีการขยายตัว ในชุมชนมีคนแปลกหน้ามากขึ้นหน้าหลายตาและผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนตลอดเวลา ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่าง ชาวบ้านดั้งเดิมกับผู้มาอยู่ใหม่เป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ บางส่วนที่รู้จักกันก็เป็นแบบผิวเผินไม่ได้ เรียกว่าคุ้นเคยเหมือนคนในชุมชนดั้งเดิม

อีกทั้งเมื่อเริ่มมีการแข่งขันในการประกอบอาชีพ เช่น การเปิดร้านค้าใกล้เคียงมีบางกรณีก่อให้เกิดการขัดผลประโยชน์กันขึ้น ชาวบ้านคนหนึ่งเล่าให้ฟังว่า “บางคนเปิดร้านขายของใกล้กัน ร้านไหนขายดีกว่าร้านนั้น บางทีก็เกิดความไม่พอใจหรือบางทีก็เห็นว่าร้านข้าง ๆ ขายของบางอย่างดี จึงซื้อมาขายบ้าง ทำให้เกิดความไม่พอใจกันขึ้นก็มี” นอกจากนี้ค่าครองชีพที่สูงขึ้นทำให้ชาวบ้านใช้เวลาส่วนใหญ่นมดไปกับการทำมาหากินเพื่อหารายได้ การพบปะพูดคุยกันกับเพื่อนบ้านลดน้อยลง ลักษณะต่างคนต่างอยู่ การสังสรรค์ที่มีอยู่จึงเป็นแบบเฉพาะกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีการติดต่อกันเป็นประจำโดยมีกิจกรรมเพื่อความบันเทิงเป็นหลัก เช่น ต้มสุรา ไปเที่ยวสถานเริงรมย์ เล่นการพนัน เป็นต้น

ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ชาวบ้านคนหนึ่งกล่าวว่า “ชาวบ้านอยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยมีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจหรือรู้จักกันหมดเหมือนสมัยก่อน เป็นเพราะชาวชุมชนดั้งเดิมเหลืออยู่น้อยเนื่องจากอพยพไปอยู่ที่อื่นกันหมด แต่ละคนต่างก็มีทำอาชีพของตนเองไม่ต้องพึ่งพาอาศัยเอาแรงเหมือนสมัยทำไร่ทำนา การพบปะผู้คนมาก ๆ ก็เป็นงานศพ งานแต่งงาน จะรู้จักคนรุ่นประมาณ 30 ปีขึ้นไป ส่วนเด็ก ๆ ลูกหลานใครก็จะไม่รู้จักแล้ว”

วิถีชีวิต

การเข้าสู่สภาพสังคมและเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน กล่าวคือก่อนการมีโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก ชาวบ้านในชุมชนหนองแพบ โดยทั่วไปมีสภาพความเป็นอยู่เหมือนกับชาวชนบททั่ว ๆ ไปมีอาชีพทำไร่ ชาวบ้านจะเตรียมตัวออกไปทำไร่กันแต่เช้ามืดโดยมากจะเป็นเวลาประมาณตี 5 และใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในไร่หรือชาวบ้านที่มีอาชีพ

ประมงก็ออกเรือแต่เช้าตรู่และกลับเข้าบ้านในช่วงเย็น การเข้าเมืองกระทำกันนาน ๆ ครั้งเช่นการเข้าไปซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องใช้ทางการเกษตร การไปติดต่อราชการ

แต่ปัจจุบันชุมชนหนองแพบดูใกล้ชิดกับสังคมเมืองมากขึ้น ทุกครอบครัวมีวิทยุ โทรทัศน์ ที่สามารถรับทราบข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิง ต่าง ๆ ได้เท่ากับคนเมือง ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสังคมภายนอกจึงเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน ในส่วนของการติดต่อกับชุมชนภายนอกนั้นมีความถี่จนเป็นเรื่องปกติเพราะหลายครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่มีเด็ก ๆ จะนิยมใช้เวลาวันเสาร์ - อาทิตย์พาครอบครัวมาจับจ่ายใช้สอย กินอาหารในตัวเมืองมาตาพูดและตัวเมืองระยองเนื่องจากมีห้างสรรพสินค้า บรรดาแม่บ้านออกมาซื้อหาข้าวของด้วยเหตุผลว่าราคาสินค้าต่ำกว่าการซื้อจากร้านค้าในชุมชน และยังมีโอกาสเปิดหูเปิดตาหรือเปลี่ยนบรรยากาศอีกด้วย ในหมู่วัยรุ่นก็นิยมการ "เดินห้าง" เป็นอย่างมาก ในด้านของความพึงพอใจต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตนั้นกล่าวได้ว่าชาวบ้านมีความพึงพอใจในวิถีชีวิตแบบใหม่เนื่องจากความสะดวกในการเดินทาง การรับรู้เท่าทันข่าวสาร ความบันเทิง ซึ่งถือว่าชาวบ้านมีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างดี

ด้านความมั่นคงทางจิตใจ

ตั้งแต่แรกเริ่มโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกเกิดขึ้น คนในท้องถิ่นมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารน้อย เหตุการณ์ในช่วงนั้นเป็นช่วงที่ชาวบ้านเกิดความรู้สึกกังวลใจเป็นอย่างมาก กล่าวคือมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงโดยตั้งตัวไม่ติด ชาวบ้านไม่ทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความคืบหน้าและทิศทางของโครงการพัฒนา ในช่วงนั้นผู้รู้ข้อมูลเป็นผู้ประกอบการระดับประเทศหรือระดับจังหวัด จึงใช้ข้อมูลนั้นเอารัดเอาเปรียบคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่น เช่น ช่วงแรกที่มีข่าวการตั้งนิคมและข่าวการเวนคืนที่ดิน ทางราชการไม่ได้มีการจัดประชุมชี้แจงและให้ข้อมูลแก่ประชาชนในท้องถิ่น จึงทำให้บรรดาผู้ประกอบการเหล่านี้ปล่อยข่าวว่าบริเวณหนองแพบนั้นต้องถูกเวนคืนที่ดิน ชาวบ้านเกรงกลัวไม่กล้าเสี่ยงเก็บที่ดินไว้เพราะถ้าหากถูกเวนคืนแล้วก็ไม่แน่ใจในการให้เงินหรือให้ที่ชดเชยของทางรัฐ จึงรีบตัดสินใจขายที่ดินในราคาต่ำ และหลังจากนั้นอีกไม่นานราคาที่ดินได้เพิ่มสูงขึ้นหลายสิบเท่าตัว ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์คือผู้ที่กว้านซื้อที่ดินไว้ซึ่งชาวบ้านบอกว่าเป็นเพราะไม่รู้ข้อมูลข่าวสารจึงโดนหลอกและถูกเอารัดเอาเปรียบ

แม้ในปัจจุบันปัญหาเรื่องการถูกเวนคืนที่ดินยังอยู่ในจิตใจของชาวบ้านตลอดเวลา จากข้อมูลเกี่ยวกับการขยายเขตนิคมอุตสาหกรรม ทำให้ชาวบ้านเกิดความสับสนใจไม่แน่ใจในอนาคต ชาวบ้านไม่รู้ว่าจะอาศัยอยู่ในชุมชนนี้ต่อไปได้นานเท่าไร การรับรู้ข่าวสารของชาวบ้านจากข่าวตามหนังสือพิมพ์

หรือโทรทัศน์เป็นไปในเรื่องของการได้รับค่าทดแทนต่ำกว่าความเป็นจริง จนไม่สามารถหาที่อยู่ใหม่ได้ รวมทั้งประชาชนต้องขวนขวายในการตั้งรกรากใหม่ด้วยตนเองโดยหน่วยงานของรัฐให้ความช่วยเหลือบ้างเล็กน้อย ซึ่งต้องมีลักษณะของการให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ด้วย เนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่ปฏิบัติตามนโยบายและระเบียบแบบแผนอย่างตรงไปตรงมา หรือการที่รัฐจัดสรรที่ดินใหม่ในที่ที่ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้และครอบครัวได้

ค่านิยม

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมนั้นย่อมมีปัจจัยหลายประการ จนกระทั่งเป็นไปไม่ได้ที่จะกล่าวว่าค่านิยมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในชุมชนเป็นผลกระทบจากโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกแต่เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามน่าจะกล่าวได้ว่า ผลกระทบของโครงการที่ทำให้ชุมชนหนองแฟบอยู่ในเขตอุตสาหกรรม เป็นปัจจัยสำคัญของการเกิดค่านิยมหรือเป็นตัวเร่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในค่านิยมเหล่านี้

- ค่านิยมด้านการอุปโภคบริโภค

กล่าวได้ว่าค่านิยมแบบทันสมัยของชาวบ้านสูงขึ้น โดยแสดงออกในด้านการบริโภคทางวัตถุและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ บ้านที่พอมีฐานะจะมีเครื่องไฟฟ้าและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกครบครัน นอกจากนี้การซื้ออาหารประเภทฟาสฟู๊ดส์ การนิยมใช้สินค้าที่มียี่ห้อ ฯลฯ ล้วนเป็นการสัญลักษณ์ของการบริโภคแสดงความทันสมัยทั้งสิ้น โดยเฉพาะกลุ่มเด็กวัยรุ่นที่นิยมการเดินห้างสรรพสินค้า และนิยมสินค้ามียี่ห้อ ชาวบ้านวัยชราคนหนึ่งกล่าวว่า "เด็กสมัยนี้ซื้อของกินของใช้แพง ๆ ทั้งนั้น ไม่รู้จักเสียดายเงินเป็นสิ่งสิ้นเปลืองเกินเหตุ"

- ค่านิยมด้านการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพทำให้ชาวบ้านเริ่มเห็นความสำคัญของการศึกษา จากเดิมอาชีพเกษตรกรรมอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์ในครอบครัว จึงมองไม่เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้ทางวิชาการต่าง ๆ ประกอบกับปัญหาในด้านการเงินและการเดินทางไปโรงเรียน แต่เมื่อสภาพชุมชนเปลี่ยนแปลงเนื่องจากได้รับกระแสการพัฒนาอุตสาหกรรม การศึกษาจึงมีความจำเป็นต่อการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ทำให้ทุกคนเห็นความสำคัญของการศึกษาเพื่อโอกาสในการมีอาชีพที่มั่นคง

มีสวัสดิการและรายได้ที่แน่นอน มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีทางเลือกอาชีพ งานไม่หนักและเหนื่อยเท่าการทำอาชีพเกษตร บิดามารดาจึงมีความคาดหวังต่อการศึกษาของบุตรในระดับที่สูงขึ้น

ดังกรณีของนางนิยมให้ทัศนคติเกี่ยวกับการส่งบุตรให้เรียนหนังสือว่า “สมัยนี้ถ้าไม่เรียนหรือเรียนให้สูงก็ไม่รู้จะทำงานอะไร เพราะตอนนี้จะทำอะไรก็ต้องใช้ความรู้ทั้งนั้น” หรือในกรณีของนางสมใจ ซึ่งจบการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 3 และทำงานเป็นพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม นางสมใจใช้เวลาในวันหยุด ศึกษาต่อกับการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อให้จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพราะจะทำให้ได้รับเงินเดือนสูงขึ้น แม้ว่าทำงานในตำแหน่งหน้าที่เดิม อีกทั้งค่านิยมทางด้านการศึกษาที่เพิ่มขึ้นยังเกิดจากองค์ประกอบอื่นที่มาสนับสนุน เช่น มีสถานศึกษาระดับต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น และลักษณะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนดีขึ้น

ในส่วนของโรงเรียนบ้านหนองแพบหลังจากมีนิคมอุตสาหกรรมพบว่าจำนวนนักเรียนก่อนวัยเรียนและเด็กวัยประถมศึกษาเพิ่มขึ้นเนื่องจากแรงงานย้ายถิ่นที่เข้ามาประกอบอาชีพนำลูกหลานมาอยู่ด้วย ซึ่งตั้งแต่ระยะแรกของโครงการพัฒนาจนปัจจุบันยังคงมีการดำเนินงานก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีนักเรียนที่เป็นลูกของคณงานระดับล่างหรือคณงานก่อสร้างซึ่งเป็นผู้ย้ายถิ่นชั่วคราวเหล่านี้มีปัญหาการเรียน เนื่องจากความไม่ต่อเนื่องของการเรียน เด็กที่ย้ายมาส่วนใหญ่จะมีความรู้ไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐาน อีกทั้งผู้ปกครองของเด็กเหล่านี้ไม่ได้ให้ความสำคัญและเอาใจใส่ดูแลกวดขัน เช่น ในเรื่องการทำกรบ้าน ทำให้เกิดความแตกต่างด้านผลการเรียนระหว่างนักเรียนที่เป็นคนในชุมชนกับนักเรียนที่ย้ายตามผู้ปกครองซึ่งเข้ามาทำงานในพื้นที่ เรื่องนี้เป็นปัญหาที่ครูหนักใจและบางครั้งเกิดความเบื่อหน่ายในการสอน

ผลกระทบด้านสภาวะแวดล้อม

ประเภทของอุตสาหกรรมในนิคมมาบตาพุดเป็นอุตสาหกรรมปิโตรเคมีและผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม ถือเป็นอุตสาหกรรมที่เสี่ยงต่อการเกิดมลพิษ โดยเขตที่สามารถสร้างโรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้คือเขตพื้นที่สีม่วงหรือสวนอุตสาหกรรม หมายถึงอุตสาหกรรมที่มีผลเสียต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมากทั้งต่อคุณน้ำผิวดิน คุณภาพน้ำใต้ดิน คุณภาพอากาศ เสียง กลิ่น และธรณีวิทยา เนื่องจากในกระบวนการผลิตของอุตสาหกรรมนี้ก่อให้เกิดมลพิษทั้งที่เป็นของเหลวที่ปล่อยลงสู่ทะเล ส่วนมลพิษที่เป็นก๊าซมีผลกระทบต่อสภาวะทางอากาศตามทิศทางของกระแสลม

เรื่องผลกระทบของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดต่อสภาวะแวดล้อมเป็นประเด็นที่ชาวบ้าน โดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนมาบตาพุดได้รับความเดือดร้อนเป็นเวลานานแล้ว แต่เริ่มเป็นประเด็นที่นักวางแผนและนักพัฒนาเพิ่งจะให้ความสนใจเมื่อไม่นานมานี้ ในปัจจุบันสภาวะแวดล้อมได้เลวร้ายมากขึ้นจนก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนเด่นชัดขึ้นเรื่อย ๆ ดังปรากฏข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์เช่นการตรวจพบสารปรอทบริเวณชายฝั่งมาบตาพุดบางจุดเกินมาตรฐาน (วัฏจักร, 13 สิงหาคม 2540: 4) การเกิดการประท้วงของชาวบ้านต่อผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง ในกรณีไม่รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวตำบลมาบตาพุดที่ได้รับมลพิษจากโรงงานและการถมทะเลขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม (ผู้จัดการรายวัน, 9 สิงหาคม 2540: 6) การปล่อยสารพิษของโรงงานอุตสาหกรรมจนทำให้ประชาชนจำนวนมากต้องป่วยเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาล การที่บริเวณโรงเรียนมาบตาพุดพันพิทยาคารอยู่ในทิศทางของลมทำให้ได้รับก๊าซอันตรายหลายประเภทจนเด็กนักเรียนจำนวนมากต้องเจ็บป่วย (กรุงเทพธุรกิจ, 26 สิงหาคม 2540: 13) เป็นต้น

สำหรับผลกระทบด้านสภาวะแวดล้อมจากการมีโรงงานอุตสาหกรรมต่อชุมชนหนองแฟบ แบ่งออกได้เป็น

- 1) ช่วงของการก่อสร้างโรงงานและโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ
- 2) ช่วงโรงงานอุตสาหกรรมเปิดดำเนินการแล้ว

- ในระยะแรกคือในช่วงของการก่อสร้าง ชาวบ้านเล่าว่ามีรถขนวัสดุก่อสร้างวิ่งผ่านถนนภายในชุมชนเป็นจำนวนมากทำให้ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ เวลาวิ่งผ่านทำให้เกิดฝุ่นฟุ้งกระจายอย่างมาก และมีเสียงดังรบกวนแก่ชาวบ้านที่มีบ้านอยู่ริมถนน แต่ปัจจุบันสภาพต่าง ๆ ดีขึ้น

- ผลกระทบด้านสภาวะแวดล้อมระยะที่สองในช่วงที่โรงงานอุตสาหกรรมได้เปิดดำเนินการแล้ว ปรากฏว่าพื้นที่ชุมชนหนองแฟบได้รับก๊าซพิษไม่มากนักเพราะชุมชนตั้งอยู่ทิศเหนือของกระแสลม แต่จะมีนาน ๆ ครั้งทิศทางของกระแสลมเปลี่ยนก็จะทำให้ได้รับกลิ่นก๊าซพิษบ้าง สภาวะมลพิษที่ชาวบ้านได้รับแล้ว ก่อให้เกิดความเดือดร้อนคือน้ำในบ่อน้ำที่เคยใช้อุปโภคบริโภคได้เปลี่ยนเป็นน้ำที่มีสีเหลืองขุ่น และมีคราบสนิม ซึ่งไม่เหมาะแก่การนำมาใช้อุปโภคบริโภค และบางครั้งไปจับปลา หอย ตามชายฝั่งก็เกิดอาการคันซึ่งชาวบ้านลงความเห็นว่าเป็นเกิดจากสารพิษจากการปล่อยน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรมลงทะเล

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนปรากฏว่า ความร่มรื่นของต้นไม้ในชุมชน มีปริมาณลดลงเรื่อย ๆ เพราะมีการตัดต้นไม้เพื่อปลูกที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะบริเวณริมถนนไม่ได้มี

การปลุกต้นไม้ใหม่ไว้ให้ร่มเงา คงมีเพียงไม่กี่บ้านที่ยังคงมีอาณาบริเวณและมีต้นไม้ใหญ่พอที่จะให้ร่มเงา
ในการนั่งพักผ่อน พุดคุยหรือให้เด็กวิ่งเล่นได้